

dr Joanna Mąkowska

FORMA PROTESTU: DOKUMENTALNE ASAMBLAŻE W POEZJI AMERYKAŃSKIEJ

Na początku 21. wieku amerykańscy poeci i poetki zaczęli coraz częściej włączać do swoich prac zapożyczone teksty, na przykład dokumenty prawne i sądowe, czy statystyki i raporty, dokumentując wydarzenia historyczne. Tego rodzaju eksperymenty poetyckie określa się mianem „poezji dokumentalnej.” Podobnie jak filmy dokumentalne czy reportaże literackie, poezja ta podważa potoczne rozumienie praktyki dokumentalnej jako obiektywnego sposobu relacjonowania faktów, stawiając pytanie o to, czyja „prawda” jest przedstawiana i w jakiej formie. W poetyce dokumentalnej fakt jest podatny na zmianę i spleciony z subiektywnymi, czy wręcz surrealistycznymi, formami reprezentacji. Pomimo że widać obecnie wzmożone zainteresowanie poezją dokumentalną, pozostaje ona dość słabo rozpoznana i umocowana teoretycznie. Niniejszy projekt stanowi odpowiedź na tę lukę i umiejscawia amerykańską poezję dokumentalną w kontekście tradycji literatury protestu, która wyłania się najczęściej w czasie społecznych kryzysów i przemian. Celem projektu jest analiza dokumentalnego asamblażu jako wielogłosowej formy protestu, która odpowiada na splecione ze sobą przejawy niesprawiedliwości ekologicznej, socjoekonomicznej i rasowej w Stanach Zjednoczonych. Perspektywa ta poszerza rozumienie literatury protestu, ukazując jej mniej rozpoznany, eksperymentalny nurt, a zarazem ukazuje społeczno-kulturowe znaczenie dokumentalnych asamblaży w poezji amerykańskiej.

Choć projekt skupia się głównie na poetkach i poetach tworzących w 21. wieku (Ammiel Alcalay Jennifer Scappettone czy Craig Santos Perez), bada on zarazem wybrane prace autorek modernistycznych (Kay Boyle, Muriel Rukeyser czy Mina Loy), których pionierskie eksperymenty w obrębie dokumentalnego asamblażu wzbogacają współczesne rozumienie praktyk dokumentalnych w poezji. Przyjęta w projekcie perspektywa historyczna ukazuje ważne połączenia między latami 30. ubiegłego wieku a obecnymi czasami. W Stanach Zjednoczonych, dekady przed wybuchem II wojny światowej charakteryzowały nawarstwiające się kryzysy: wielki kryzys gospodarczy, który spowodował masowe bezrobocie, katastrofa ekologiczna („Dust Bowl”), która doprowadziła do exodusu rolników z Wielkich Równin, czy strukturalny rasizm, czego przykładem była słynna rozprawa sądowa „Chłopców ze Scottsboro”. Pierwsze dekady 21. wieku naznaczone są kryzysem gospodarczym i pogłębiającymi się nierównościami społecznoekonomicznymi, a także narastającym kryzysem klimatycznym, migracyjnym, pandemią i eskalacją konfliktów zbrojnych. Choć wymienione kryzysy różnią się między sobą, wywołały one niezwykle podobną reakcję pośród wymienionych wyżej twórców i twórczyń: zwrot dokumentalny i potrzebę przemyślenia na nowo związków między awangardowym eksperymentem a zaangażowaniem społecznym bez uciekania się do uproszczonego języka propagandy czy politycznych deklaracji programowych.

Projekt wypracowuje nowatorskie podejście teoretyczne wywiedzione z filozofii nowego materializmu, a dokładnie z teorii asamblażu Manuela DeLandy, inspirowanej myślą Gilles’a Deleuze’a. W świetle tych teorii dokumentalny asamblaż wyłania się jako relacyjna i partycypacyjna forma protestu, która ukazuje złożone zależności między poszczególnymi częściami ekosystemów i zachodzącymi w nich kryzysami, a zarazem pozwala dostrzec te aspekty historii, które pozostają zapomniane czy wyparte. Podejście to pozwala jednocześnie bliżej przyjrzeć się związkom między eksperymentalną poezją a myślą posthumanistyczną. Częścią projektu są kwerendy w The New York Public Library, gdzie znajdują się archiwa Kay Boyle i Muriel Rukeyser oraz w The Archive For New Poetry na Uniwersytecie Kalifornijskim w San Diego. Wyniki badań zostaną upowszechnione w formie monografii oraz dwóch artykułów badawczych, które zostaną złożone do prestiżowych czasopism i wydawnictw naukowych. Częstkowe wyniki badań zostaną przedstawione w formie prezentacji na konferencjach w Europie i Stanach Zjednoczonych.